

წმ. იოანე ოქროპირი

თარგმანებად
მათეს სახარებისად

თარგმანი წმ. ეფთვიმე მთაწმიდელისა

წიგნი I

გამომცემლობა „ბეთანია“

თბილისი

2014

ათონური ხელნაწერები:

№13 (თ. 1-18), №4 (თ. 19-45), №10 (თ. 46-90)

ტექსტი უძველესი ხელნაწერების მიხედვით მოამზადეს ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ლაბორატორია „ორიონის“ თანამშრომლებმა:

მერაბ ბაბუხაძიამ
ლილი ბასილაიამ
ნინო დობორჯგინიძემ
დარეჯან თვალთვაძემ
თინათინ კარსანიძემ
მანანა მაჩხანელმა
ნინო შარაშენიძემ
ნანა შულაძემ
თამარ ცოფურაშვილმა
თინათინ ცქიტიშვილმა
მარინე ოდიკაძემ

რედაქტორი მზექალა შანიძე

მეორე გამოცემა

საავტორო უფლება დაცულია
© მზექალა შანიძე, 2014

ISBN 978-9941-0-7207-9 (ორივე წიგნის)

ISBN 978-9941-0-7208-6 (პირველი წიგნის)

წინასიტყვაობა

მათეს თავის თარგმანება, რომლის ტექსტის პირველი ნაწილი ქვეყნდება წინამდებარე წიგნში, დაწერილია იოანე ოქროპირის მიერ (347-407 წწ.). გამოჩენილი საეკლესიო მოღვაწე, მწერალი და მქადაგებელი, რომელსაც მჭევრმეტყველებისათვის ქრიზოსტომი ანუ ოქროპირი შეარქვეს, ეკლესიამ ქრისტიანი მოძღვრის იდეალურ განსახიერებად მიიჩნია და წმინდანად აღიარა. იოანე ოქროპირის თხზულებები ქრისტიანული მწერლობის კლასიკურ ნიმუშებად ითვლება და შემდეგი დროის ავტორებისათვის მისაბამ ნიმუშსა და პირველწყაროს წარმოადგენდა არა მარტო ქრისტიანულ აღმოსავლეთში, არამედ დასავლეთშიც. ოქროპირს მრავალი მიმბაძველი და გამგრძელებელი ჰყავდა; მათგან ზოგიერთი საკუთარ ნაწერსაც კი იოანესად აცხადებდა.

იოანე ოქროპირმა უზარმაზარი ლიტერატურული მემკვიდრეობა დატოვა. მის მრავალრიცხოვან თხზულებათა შორის ყველაზე მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ეგზეგეტიკურ ნაშრომებს, რომლებშიც ავტორი საღმრთო წერილს განმარტავს. ისინი გამოირჩევა სადა, ნათელი და ადვილად მისაწვდომი თხრობით; ძნელად გასაგები ალეგორიული განმარტებები ოქროპირის თხზულებებში იშვიათია; ეს ერთ-ერთი მიზეზი იყო იმ დიდი პოპულარობისა, რომელიც მისმა ეგზეგეტიკურმა ნაშრომებმა იმთავითვე მოიპოვეს.

იოანეს თხზულებებში, რომელთაგან მრავალი ჰომილიის ანუ ქადაგების სახითაა დაწერილი, დიდი ადგილი უკავია მსჯელობას ქრისტიანული მოძღვრების ძირითადი პრინციპების შესახებ; ოქროპირი ქადაგებდა ადამიანთა ურთიერთობის საფუძვლად ქრისტიანული საწყისების მიღებას, მსჯელობდა ოჯახის, ბავშვთა აღზრდის, ლოცვის, შრომის შესახებ; მოუწოდებდა ადამიანებს, ყოფილიყვნენ ღვთისმოსავნი, ქველისმოქმედნი, მონყალენი და მშრომელნი. იგი არ ერიდებოდა მძაფრი კოლიზიების დახატვას თავის თხზულებებში, ამხილებდა ხარბ მდიდრებს, ებრძოდა წარმართობას, წარმართულ დღესასწაულებსა თუ სანახაობებს.

იოანე ოქროპირის შემოქმედებას საქართველოში ქრისტიანობის გავრელების ადრეულ პერიოდშივე იცნობდნენ. საკმარისია აღვნიშნოთ, რომ უძველეს ქართულ თარიღიან ხელნაწერში – 864 წელს გადაწერილ „სინურ მრავალთავში“ – შეტანილია მისი ოცდაორი თხზულება. მისი „ცხოვრება“, რომელიც გიორგი ალექსანდრიელს დაუწერია, ადრევე უთარგმნიათ ქართულად; მისი უძველესი ნუსხა გადაწერილია 968 წელს (იოანე ოქროპირის ცხოვრების ეს უძველესი ტექსტი გამოცემულია რ. გვარამიას მიერ 1986 წელს). არსებობს ოქროპირის ცხოვრების უფრო მოგვიანო მეტაფრასული ტექსტის ქართული თარგმანი (გამოსცა 1986 წელს ნ. გოგუაძემ).

„მათეს თავის თარგმანება“ დიდი მოცულობის თხზულებაა და იოანე ოქროპირის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან ნაწარმოებს წარმოადგენს. მასში მიყოლებით განმარტებულია მათეს სახარების მთლიანი ტექსტი. იგი შედგება 90 თავისაგან. თითოეულ თავს მოსდევს განმარტებული ტექსტის შესაბამისი „სწავლა“. საკმარისია გადავხედოთ „სწავლათა“ დასათაურებას, რომ თვალნათლივ წარმოვიდგინოთ მათი თემატური მრავალფეროვნება. იოანე ოქროპირი მისთვის ჩვეული მჭევრმეტყველებით ამხილებს ნაყოფანებას (გაუმადლოებას), მრისხანებას, ამპარტავნებას, შურს, ვეცხლისმოყუარებას (ანგარებას), ქადაგებს ქრისტიანულ ცხოვრებას: სათნოებას, ლოცვის აუცილებლობას, წმიდა წერილის სწავლას, ქრისტეს მცნებათა დაცვას. „სწავლანი“, რომლებიც თარგმანების ორგანულ ნაწილს წარმოადგენენ, ამავე დროს ცალ-ცალკე დამოუკიდებელი, დასრულებული ნაწარმოებებია.

ბუნებრივია, რომ ოქროპირის ასეთმა მნიშვნელოვანმა თხზულებამ მიიქცია სახელგანთქმული მნიგნობრისა და მთარგმნელის, ეფთვიმი მთაწმიდლის (გარდაიცვალა 1028 წ.), ყურადღება. საგულისხმოა ისიც, რომ იოანე ოქროპირის მეორე მსგავსი ნაწარმოები – იოანეს თავის თარგმანება – იყო ეფთვიმის მიერ ნათარგმნი პირველი შრომა; სწორედ ამ თხზულებით დაუწყია ჯერ კიდევ სრულიად ახალგაზრდა ეფთვიმის თავისი ხანგრძლივი და ნაყოფიერი მთარგმნელობითი მოღვაწეობა. მათეს თავის თარგმანება კი ეფთვიმის უთარგმნია 1002 წელს, როდესაც იგი უკვე დახელოვნებული და სახელგანთქმული მნიგნობარი ყოფილა. ამას გვამცნობს ეფთვიმის მამა, იოანე, რომელიც ასახელებს მიზეზს, თუ რატომ ადრევე არ უთარგმნია მის შვილს ეს წიგნი: „სიმრავლისათვის შრომისა აქამომდე არა დაგვწერია, რამეთუ, ვითარცა ჰხედავთ, დიდი წიგნი არს და ძნელ გამოსათარგმანებლად“. შემდეგ იგი განაგრძობს: „გარნა შეწევნამან ღმრთისამან და მეოხებამან წმიდისა ღმრთისმშობელისამან... ყო განმარჯუებაჲ, და აღესრულა დაუკლებელად წმიდაჲ ესე წიგნი, რომელი უშუენიერეს არს ყოველთა წიგნთა, რამეთუ სავსე არს ყოვლითა მოძღურებითა საღმრთოთა და ყოვლითა სწავლითა სულიერითა, და არა არს იგი კეთილი საქმე, რომელი ამას შინა არა იპოების“. ეს ცნობები მოცემულია მის ცნობილ ანდერძში, რომელიც წინამდებარე წიგნშიც ქვეყნდება (უფრო დანვრილებით ამის შესახებ ქვემოთ არის მსჯელობა).

ეფთვიმი მთაწმიდელმა, რომელიც ათონის სალიტერატურო სკოლის ფუძემდებელია, სრულიად განსაკუთრებული კვალი დატოვა ქართული მწერლობის ისტორიაში. იგი არის არა მარტო მრავალი თხზულების მთარგმნელი სასულიერო მწერლობის სხვადასხვა დარგიდან, არამედ თავისი ლიტერატურული საქმიანობითაც სრულიად გამორჩეული: მისი სტილი არის ნათელი და სადა; ბერძნულ დედნებს იგი არასოდეს ბრმად, სიტყვა-სიტყვით არ მისდევს. მის თარგმანებში ქართული ენის ბუნებრივი წყობა

არსად დარღვეული არ არის, საჭიროების შემთხვევაში იგი ავრცობდა ან ამოკლებდა სათარგმნ ტექსტს იმისთვის, რომ მისი აზრი უკეთ გასაგები ყოფილიყო; მისი ბიოგრაფი, გიორგი მთაწმიდელი, წერს ეფთვიმის შესახებ: „გამოჩნდა სამკაულად ნათესავისა ჩუენისა და მობაძავად წმიდათა მოციქულთა, განანათლა ქართველთა ენაჲ და ქუეყანაჲ“; მას „თარგმანებად წიგნთაჲ აქუნდა ნამეტნავად ყოველთა სათნოებათა და გკრგკნად და განმანათლებელად ნათესავისა ჩუენისა“ (გიორგი მთაწმიდელი, ცხორებად იოვანესი და ეფთკმესი, ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, ტ. II თბ., 1967).

„მათეს თავის თარგმანება“ ძველადვე საკმაოდ კარგად ცნობილი თარგმანი ყოფილა; ამას მონიშნავს იმ ხელნაწერთა სიმრავლე, რომლებშიც ეს თხზულება მოიპოვება. მარტო XI საუკუნის ხელნაწერები ათამდეა (მათ შორის არის ქუთაისის მუზეუმის ხელნაწერები 1047 და 1048 წლისა), ხოლო გვიანდელი (XII-XVIII სს.) ნუსხების რიცხვი ორ ათეულამდე აღწევს.

იოანე ოქროპირის „მათეს თავის თარგმანების“ ყველაზე ადრეული ნუსხა, გადწერილი თვით ეფთვიმის სიცოცხლეში, 1008 წელს, დაცულია ათონის მთაზე, მაგრამ 1981 წლამდე ათონური ხელნაწერები, თითო-ოროლას გამოკლებით, ხელმიუწვდომელი იყო. სწორედ ამ წელს ჩამოიტანა ცნობილმა ქართველმა კინორეჟისორმა გურამ პატარაიამ ათონურ ხელნაწერთა მიკროფილმები; ამის შემდეგ გახდა შესაძლებელი ათონზე დაცულ ქართულ ხელნაწერებზე მუშაობა. აღსანიშნავია, რომ ათონურ ხელნაწერებზე მომუშავე ლაბორატორია „ორიონმა“, რომელიც უნივერსიტეტში შეიქმნა, უკვე გამოაქვეყნა 1993 წელს ეფთვიმი მთაწმიდლისეული თარგმანი იოანეს თავის თარგმანებისა ორ წიგნად.

„მათეს თავის თარგმანების“ ათონური ნუსხა იმთავითვე სამ წიგნად ყოფილა გადწერილი (თანამედროვე ნუმერაციით №№13, 4 და 10). ტექსტი სრულია, მხოლოდ აქა-იქ აკლია თითო-ოროლა ფურცელი; ჩვენს გამოცემაში ეს ნაკლები ადგილები სხვა ძველი ნუსხებით შეივსო. საზოგადოდ, ხელნაწერთა შესწავლამ გვიჩვენა, რომ თარგმანების ტექსტი ერთგვაროვანია რედაქციული თვალსაზრისით, სხვაობები ძირითადად უმნიშვნელო ვარიანტული ხასიათისაა. წინამდებარე გამოცემაში ტექსტი ათონური ხელნაწერების მიხედვით იბეჭდება, გასწორებულია მხოლოდ გადამწერთა აშკარა შეცდომები. თხზულების დიდი მოცულობის გამო მისი მთლიანად დაბეჭდვა ერთ წიგნად არ მოხერხდა; ამჯერად ტექსტი ქვეყნდება 2 წიგნად („თარგმანებაჲ მათეს სახარებისაჲ“ პირველად გამოიცა 1996-98 წწ. 3 წიგნად).

ათონური ნუსხები მნიშვნელოვანია იმითაც, რომ აქ დაცულია ეფთვიმის მამის ანდერძი, რომელიც ზემოთაც იყო ნახსენები. №13 ხელნაწერში, რომელიც თხზულების დასაწყისს შეიცავს, იგი წინ მიუძღვის თარგმანების ტექსტს; ანდერძი ნაკლებია (დაკარგულია მისი დასაწყისი; ამავე

დროს იგი შემოკლებულიც არის; მისი შუა ნაწილი, სადაც თხრობა ეხება ეფთვიმის მთარგმნელობით საქმიანობას, ამოღებულია). სრული სახით კი ანდერძი, სწავლათა „ზანდუკთან“ ანუ სარჩევთან ერთად, №10 ხელნაწერის ბოლოშია მოთავსებული. ჩვენს გამოცემაში ანდერძი (ზანდუკითურთ) სრული სახით თარგმანების ტექსტს წინ წავეუძღვარეთ. ამას განაპირობებს შემდეგი გარემოება: ანდერძად წოდებული ეს თხზულება განსხვავდება ჩვეულებრივი ანდერძისაგან, რომელშიც მთარგმნელი ან გადამწერი თავის ვინაობას აცნობებს მკითხველს და მისგან ლოცვასა და შენდობას ითხოვს; „თარგმანების“ ანდერძი არსებითად წარმოადგენს წინასიტყვაობას ანუ წიგნის შესავალს. იგი იწყება ღმრთისმეტყველების ძირითადი პრინციპების გადმოცემით; მასში დასაბუთებულია მათეს სახარების განმარტების საჭიროება, ჩამოთვლილია სახარების ტექსტის განმმარტებლები და აღნიშნულია იოანე ოქროპირის დიდი დამსახურება ამ საქმეში. ამის შემდეგ წინასიტყვაობის ავტორი გვიამბობს, თუ როგორ განსწავლა მან თავისი შვილი ეფთვიმი მთარგმნელობით საქმიანობაში და ჩამოთვლილია ამ უკანასკნელის მიერ ნათარგმნი წიგნები. ამის მიხედვით ჩანს, რომ ამ წინასიტყვაობას ანდერძი მხოლოდ პირობითად თუ შეიძლება ვუწოდოთ; ცხადია ისიც, რომ მისი ავტორია ეფთვიმის მამა, იოვანე, რომელსაც საჭიროდ მიუჩნევია, რომ მის შვილს, უკვე სახელგანთქმულ მთარგმნელს, მამის „სიბერისა და უძღურების“ ჟამს, სწორედ ეს თხზულება ეთარგმნა.

ტექსტი გამოსაცემად მომზადებულია ათონის ხელნაწერთა შემსწავლელ ლაბორატორია „ორიონში“ (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი). ტექსტზე მუშაობდნენ ლაბორატორიის თანამშრომლები: ლილი ბასილაია, ნინო დობორჯგინიძე, დარეჯან თვალთვაძე, თინათინ კარსანიძე, მანანა მაჩხანელი, ნინო შარაშენიძე, ნანა შულლაძე, თამარ ცოფურაშვილი, თინათინ ცქიტიშვილი, მერაბ ბაბუხაძია, მარინე ოდიკაძე.

მზექალა შანიძე

წინასიტყუამ

რომელი-იგი იყო პირველითგან ღმრთისა თანა სიტყუად ღმრთისად, თანამოსაყდრე მამისა და სულისა წმიდისად, „ყოველივე მის მიერ იქმნა“, ვითარცა იტყვს იოვანე ღმრთისმეტყუელი, „და თვნიერ მისა არცა ერთი რაჲ იქმნა, რაოდენი-რაჲ იქმნა“.¹

და ნეტარი პავლე ლაღადებს, ვითარმედ: „მის მიერ დაებადა ყოველი ცათა შინა და ქუეყანასა ზედა, – ხილულნი და არახილულნი, ანუ თუ საყდარნი, ანუ თუ უფლებანი, გინა თუ მთავრობანი და ჳელმწიფებანი, – ყოველი მის მიერ და მისა მიმართ დაებადა. და იგი თავადი არს ყოველთა წინა, და ყოველივე მის მიერ დაემტკიცნა“.² რამეთუ მრავლითა მით სახიერებითა თჳსითა ყოველივე არარაჲსაგან სიბრძნით დაჰბადა და ხილულსა ამას სოფელსა ზედა გარდაართხა სამყაროჲ ცისად, ვითარცა კამარაჲ, და მას შინა განანესნა მნათობნი, რაჲთა ბრწყინვიდენ ქუეყანასა ზედა და შეენოდინ კაცთა საქმესა.

ხოლო კაცი შექმნა ხატად თჳსად და მსგავსებად და დაადგინა სამოთხესა მას შინა საშუებელისასა, თვთმფლობელობითა პატივცემულ-ყო და მისცა მას მცნებაჲ ნივთად და საქმედ თვთმფლობელობისა მისისა, ვითარცა წერილი იტყვს.

ხოლო მან შურითა ეშმაკისაჲთა და ცთომითა დედაკაცისაჲთა დაივინყა მცნებაჲ იგი მიცემული მისდა და იძლია ჭამად ხისა მისგან და ამისთჳს გამოვარდა სამოთხით და ექსორია იქმნა სოფელსა ამას შინა; და მიერიტგან უფლებდა სიკუდილი, და განმრავლდა ცოდვაჲ ნათესავთა შორის კაცთასა, და ყოველივე სოფელი დაიპყრა უშჯულოებაჲმან.

ხოლო უკუანაჲსკნელთა ჟამთა ჯერ-იჩინა მხოლოდშობილმან ძემან და სიტყუამან ღმრთისამან ცხორებაჲ კაცთაჲ და განზრახვითა მამისაჲთა გარდამოჳდა ზეცით და ჳორცნი შეისხნა სულისაგან წმიდისა და მარიამისაგან ქალწულისა და კაც იქმნა, ყოვლითურთ მსგავს ჩუენდა, თვნიერ ცოდვისა, და იჴსნა ნათესავი კაცთაჲ საშჯელისა მისგან პირველისა და მოგკყიდნა ჩუენ პატიოსნითა სისხლითა თჳსითა და შეგკმზადა მეორე სამყაროჲ სულიერი, რომელ არს წმიდაჲ ეკლესიაჲ, ფრიად უმჯობესი და უაღრესი ხილულისა ამის, და განანესნა მას შინა მნათობნი ბრწყინვალენი, მოციქულნი, წინაჲსწარმეტყუელნი, მღდელთმოდღუარნი, მონამენი და მამანი, რომელთა მიერ განანათლებს ნათესავსა კაცთასა და გონებათა მათთა გულისჴმის-ყოფად წმიდისა სამებისა აღიყვანებს წინამძღურობითა თჳსისა მადლისაჲთა. და რომელნიცა შეუდგენ მას, შვილ ღმრთისა ჰყოფს მათ და მკჳდრ ნათელსა მას მიუაჩრდილენბელსა.

¹ იოან. 1,3.

² კოლ. 1,16-17.

და ხილული ესე სამყაროდ ცისად, ვითარცა წერილი იტყვს, წარვიგრაგნოს, ვითარცა წიგნი, დღესა მას მეორედ მოსლვისასა, და ვარსკულაფნი მისნი, ვითარცა ფურცელნი, დაცკვენო,¹ ხოლო სულიერი ესე ცად, რომელი ქრისტემან განკაცებითა შეგკმზადა, მაშინ უმეტესად გამოაბრწყინვოს მან თავადმან და მნათობნი იგი მისნი გამოაჩინნეს ფრიად უბრწყინვალეს მზისა.

ამის სულიერისა სამყაროდასათვს იტყოდა დავით წინაღწარმეტყუელი სულითა, ვითარმედ: „ცანი უთხრობენ დიდებასა ღმრთისასა, და დაბადებულსა ქმნულსა ჴელთა მისთასა – სამყაროდ“,² რამეთუ ჭეშმარიტად იქმნა ესე, ვინაფთგან შემდგომად აღდგომისა უბრძანა უფალმან ჩუენმან იესუ ქრისტე წმიდათა მოციქულთა, ვითარმედ: „წარვედით და მოიმონაფენით ყოველნი წარმართნი და ნათელ-სცემდით მათ სახელითა მამისაფთა და ძისაფთა და სულისა წმიდისაფთა და ასწავებდით დამარხვად ყოველი, რაოდენი გამცენ თქუენ“.³

და მერმე, დღესა მას მეერგასესა, მოუვლინა სული წმიდა და აღავსნა იგინი მადლითა და შემოსა ძალი მადლით გამო. განვიდეს და მოიმონაფნეს ყოველნი წარმართნი და მიუთხრობდეს დიდებასა ღმრთისასა და საქმეთა მათ მიუთხრობელისა განგებულებისა მისისათა, ხოლო არა სიტყვით ოდენ აღასრულეს ქადაგებად, არამედ მადლითა სულისა წმიდისაფთა წერითცა დაგკტევეს საიდუმლოდ ცხოვრებისა ჩუენისა. რამეთუ აღწერეს წმიდად სახარებად ყოვლადქებულთა მათ მახარებელთა, რომელთაცა უბრძანა სულმან წმიდამან აღწერად, და გუასწავლნეს დიდებულნი იგი საკვრველებანი, რომელნი აღასრულნა უფალმან ჩუენმან იესუ ქრისტემან, სოფელსა შინა რად იქცეოდა კაცთა თანა, და ყოველივე, რად-იგი ცხოვრებისათვს ჩუენისა თავს-იდვა: ჯუარ-ცუმად და დაფლვად და აღდგომად და ზეცად ამალღებად დიდებით და დაჯდომად მარჯუენით მამისა და დიდებული იგი მეორედ მოსლვად მისი. და ამას წმიდასა წიგნსა უწოდეს სახარებად, რამეთუ ყოვლისავე კეთილისა ხარებად წერილ არს მას შინა, ვითარცა წმიდად იოვანე ოქროპირი იტყვს. მერმე კუალად ნეტარმან პავლე და სხუათა მოციქულთა ეპისტოლეებითა განამტკიცნეს მორწმუნენი და ყოველი სწავლად ღმრთისმსახურებისად მოგუცეს.

ხოლო ვინაფთგან აღწერილსა მას შინა მახარებელთა და მოციქულთასა მრავალი იყო ძნად საცნაურ და ვიეთნიმე უსწავლელნი და დაუმტკიცებელნი გარდააქცევდეს მსგავსად მათისა წარწყმედისა, ვითარცა მოციქული პეტრე იტყვს კათოლიკეთა შინა, ამისთვს შემდგომად მოციქულთა გამოაჩინნა უფალმან სხუანი მნათობნი სამყაროსა მას ეკლესიისასა: წმიდანი მღდელთმოძღუარნი, მართლმადიდებელნი და მართლგამომეტყუელნი სიტყუასა მას ჭეშმარიტებისასა, რომელთა, მსგავსად მოცემულისა მის მათდა მადლისა, განგკმარტეს ყოველივე ძნად გულისწმისსაყოფე-

¹ შდრ. ესაია 34,4.

² შდრ. ფსალმ. 18,2.

³ მათ. 28,19-20.

ლი წერილთა და გარდამაქცეველნი იგი ჭეშმარიტებისანი – მწვალებელნი – შეაჩუენეს და სირცხვლელნი განიოტნეს ეკლესიისაგან და განანათლეს ერი მორწმუნეთა. ხოლო უფროჲს ყოველთასა მიეცა მადლი იგი სწავლისა და გამოთარგმანება წერილთა წმიდასა და ღმერთშემოსილსა იოვანე ოქროპირსა, რომელი-იგი იყო მთავარეპისკოპოსი კონსტანტინეპოლისა; რამეთუ პირველ მისაცა იყვნეს მნათობნი დიდნი: წმიდა ათანასე ალექსანდრიელი და წმიდა გრიგოლ საკრველთმოქმედი ნოეკესარიელი და წმიდა ბასილი კესარიელ-კაბადუკიელი და წმიდა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელი და წმიდა გრიგოლ ნოსელი და სხუანი მსგავსნი მათნი, გარნა ვინათგან მათთა დღეთა ზე ფრიად იყო საცთური კერპთმსახურთა და მწვალებელთა (არიოს და ევნომიოს და საბელიოს და მაკედონიოს და აპოლინარი და სხუანი მრავალნი) და წმიდანი იგი მამანი მათსა ბრძოლასა და წინააღდგომასა შექცეულ იყვნეს და მრავლითა ღუანლითა და შრომითა დაამტკიცეს მართალი სარწმუნოება, რამეთუ მეფეთაცა მწვალებელთა მიმართ იყო წყობა მათი, ამისთვის არა მოცალე იყვნეს იგინი თარგმანებად წერილთა, არამედ ყოველი აღწერა მათი მართლისა სარწმუნოებისათჳს იყო და წინააღდგომად მწვალებელთა, თჳნიერ ხოლო წმიდამან ბასილი რავდენიმე თარგმანებაცა წერილთა და სწავლანი მრავალნი აღწერნა, სავსენი სიბრძნითა სულიერითა და განმანათლებელნი მორწმუნეთანი.

ხოლო ვინათგან მადლითა ღმრთისაჲთა და მათ ნეტართა მამათა მოღუანებითა არმური იგი მწვალებელთა განქარდა და მეფენი მართლმადიდებელნი მეფობდეს და ეკლესია დაემტკიცა სარწმუნოებასა ზედა და ქადაგებასა მოციქულთასა, მამინ გამოაჩინა ღმერთმან სხუად მნათობი დიდი ეკლესიისა – წმიდა იოვანე ოქროპირი – და აღავსო სოფელი სწავლითა საღმრთოთა და ყოველნი წერილნი თარგმანებითა თჳსითა განგვმარტნა და ძალი სიტყუათა მათ გუასწავა. ეგრეთვე წმიდა სახარება ჳელ-ყო თარგმანებად მადლითა სულისა წმიდისაჲთა, რამეთუ ესრეთ წერილ არს, ვითარმედ: დღეთა დიდისა მეფისა თევდოსისთა, ოდეს-იგი წმიდა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელი იყო კონსტანტინეპოლეს, ევედრა თევდოსი მეფე, რაჲთა აღწეროს თარგმანებად წმიდისა სახარებისა, რამეთუ ხედვიდა მეფე წყაროსა მას სიბრძნისა და გულისჳმის-ყოფისასა, რომელი აღმოდოდა პირისაგან მისისა. ერჩდა უკუე ნეტარი გრიგოლ ვედრებასა მას მეფისასა და ენება ჳელ-ყოფად თარგმანებასა სახარებისასა. ხოლო დადგა ღამესა ერთსა ლოცვად, რაჲთა გამოუცხადოს ღმერთმან, უკუეთუ ჳნებაჲს საქმე იგი, რამეთუ ღმერთშემოსილნი მამანი თჳნიერ ლოცვისა არას იქმოდეს. და ვითარცა ილოცვიდა, ესმა მას ჳმად, რომელი ეტყოდა: გრიგოლ, გრიგოლ! თარგმანებად სახარებისა იოვანესდა ბრძანებულ არს ანტიოქელისა, რამეთუ მათ დღეთა, ოდეს გრიგოლ ღმრთისმეტყუელი მთავარეპისკოპოს იყო კონსტანტინეპოლეს, წმიდა იოვანე ოქროპირი მთავარდიაკონი იყო ანტიოქიას. ხოლო ვითარცა ესე ჳმად ესმა ნეტარსა მას, მიუთხრა

ჩუენებად იგი მეფესა და არღარა ჴელ-ყო თარგმანებად. ხოლო შემდგომად მცირედისა ჟამისა სავედრებელი რაჲმე აქუნდა ერსა მას ანტიოქიისასა მეფისა მიმართ თევდოსისა, და დაწერა იგი ნეტარმან იოვანე, და მოიწია რაჲ წიგნი იგი წინაშე მეფისა, დაუკურდა მეფესა აღწერილისა მის სიბრძნე და უჩუენა წიგნი იგი წმიდასა გრიგოლს. ხოლო მან ვითარცა წარიკითხა, ცნა სულითა და ჰრქუა მეფესა: რომელსა ესე წიგნი დაუწერია, მეფეო, იგი არს, რომელი მაუწყა ღმერთმან, ვითარმედ ბრძანებულ არს მისდა თარგმანებად სახარებისაჲ. და ესე წინაღსწარმეტყუელებად მისი აღესრულა, რამეთუ ჭეშმარიტად აღწერა თარგმანებად წმიდისა სახარებისაჲ ღმერთმემოსილმან წმიდამან იოვანე ოქროპირმან, მათეს თავისაჲ და იოვანეს თავისაჲ, და ამათ შინა შემოკრიბნა უმეტესი მარკოზისცა და ლუკაჲს მიერ აღწერილი და დასხნა ეკლესიასა შინა საუნჯენი დიდძალნი, სავსენი მადლითა და სიმდიდრითა სულიერითა და წყარონი წყლისა ცხოველისანი, რომელთაგან ირწყვიან დღითი-დღე სულნი მორწმუნეთანი და გამოიღებენ ნაყოფსა სათნოებისასა.

ხოლო ენასა ამას ჩუენსა ქართულსა არავინ სადა პოვნილ იყო აქამომდე, რაჲთამცა გამოეხუენეს წმიდანი ესე წიგნნი, თარგმანებანი წმიდისა სახარებისანი, არამედ საბერძნეთისა ეკლესიანი და ჰრომისანი სავსე იყვნეს ამათგან, ხოლო ჩუენისა მის ქუეყანისანი – ნაკლულევეან, და არა ესე ოდენ წიგნნი აკლდეს ენასა ჩუენსა, არამედ სხუანიცა მრავალნი.

ამისთვის მე გლახაკი ესე და ნარჩევი ყოველთა მონაზონთა იოვანე მწუხარე ვიყავ ამის საქმისათვის, რომელ ქუეყანად ქართლისაჲ ესრეთ ნაკლულევეან იყო წიგნთაგან, და დიდი ხარკებად და მოლუანებად ვაჩუენე და შვილი ჩემი ეფთჳში განვსწავლე სწავლითა ბერძულითა სრულად და გამოთარგმანებად წარვჰმართე წიგნთა ბერძულისაგან ქართულად, და აღიწერნეს ჩუენ მიერ სახელითა მამისაჲთა და ძისაჲთა და სულისა წმიდისაჲთა, ძლიერებითა ცხოველსმყოფელისა პატრიოსნისა ჯუარისაჲთა, მეოხებითა წმიდისა ღმრთისმშობელისაჲთა და ყოველთა წმიდათა, წიგნნი, რაოდენიცა უძლეთ წერად:

ა. პირველად თარგმანებად იოვანეს თავისა წმიდისა სახარებისაჲ.

ბ. მერმე სწავლანი წმიდისა მამისა ჩუენისა ბასილისნი და მისივე თარგმანებად ფსალმუნთაჲ. თავი ლ.

გ. წიგნი იოანესი, რომელ არს კლემაქსი. თავი ლ.

დ. წიგნი წმიდისა მაკარისი სრულად.

ე. მაქსიმეს სწავლანი რიცხვთნი.

ვ. წიგნი წმიდისა ისაკისი, რომელსა შინა არიან სხუათაცა მამათა გამოჩუენულნი სწავლანი.

ზ. წიგნი წმიდისა დოროთესი.

წ. წამებად და სასწაულნი წმიდისა მონამისა დიმიტრისი.

თ. ცხორებად და წამებად წმიდისა სტეფანე ახლისა.

ი. ცხორება და წამება წმიდისა კლემენტისა ჰრომაელთა პაპისაჲ.
ია. წამება წმიდისა კლიმი ანკვრელისაჲ.
იბ. ცხორება წმიდისა ბასილი კესარიელისაჲ.
იგ. ცხორება წმიდისა გრიგოლ ღმრთისმეტყუელისაჲ და თქუმულნი მისნი.

იდ. ცხორება წმიდისა ბაგრატიისი.

იე. წამება წმიდათა მინა ერმოგინეთი.

ივ. გრიგოლ ნოსელისა თქუმულნი: შესხმაჲ ძმისა მისისა ბასილისი და ქალწულებისათჳს და წმიდისა მამაო ჩუენოჲსა თარგმანი. თავი. და წმიდათა მარხვათათჳს და დიდისა მოსე წინაჲსწარმეტყუელისა ცხორებისა თარგმანი სახედ დაყუდებულისა, [რომელი] ძმასა ვისმე ეთხოა.

[იზ]. იოვანე მახარებელისა ხილვაჲ და ხილვისა თარგმანი ანდრია კესარიელისაჲ.

[იჴ]. თქმული იოვანე დამასკელისაჲ ორისა ბუნებისათჳს ქრისტესისა; სხუაჲ წმიდისა ღმრთისმშობლისა შობისათჳს.

[ით]. ცხორება დიდისა ათანასესი.

[კ]. წამება წმიდათა სამთა ყრმათა: ალფიოს, ფილადელფოს და კკრინესი.

[კა]. ცხორება წმიდისა ონოფრი მძოვრისაჲ.

[კბ]. ცხორება მარიამ მეგკუტელისაჲ სრულად.

[კგ]. სწავლანი წმიდისა ზოსიმესნი.

[კდ]. სწავლანი წმიდისა ეფრემისნი. თავი.

[კე]. სარწმუნოებისათჳს.

[კვ]. სკნაქსარი ბერძული, რომელ არიან კრებანი, და ნელინადისა ყოველთა დღეთა განგებაჲ მას შინა.

[კზ]. მიმოსლვანი და ქადაგებანი წმიდისა იოვანე მახარებლისანი.

[კჴ]. თარგმანი გალატელთა და თესალონიკელთა და ჰრომაელთა ეპისტოლისაჲ წმიდისა ოქროპირისაჲ.

კთ. დასდებელნი მარხვათანი სრულად და სხუათა მრავალთა წმიდათა გალობანი.

ლ. წამება წმიდისა და ყოვლადქებულისა მოწამისა პროკოპისი.

ხოლო ან, ჟამსა სიბერისა და უძლურებისა ჩემისასა, წარვჴმართე შვილი ჩემი ეფთჳმე და ვიხარკე, რადთა თარგმანებაჲცა მათეს თავისაჲ წმიდისა სახარებისაჲ დაწეროს ენასა ჩუენსა, რომელი-იგი სიმრავლისათჳს შრომისა აქამომდე არა დაგუენერა, რამეთუ, ვითარცა ხედავთ, დიდი წიგნი არს, ძნელი გამოსათარგმანებელად ბერძულითგან. გარნა შეწევნამან ღმრთისამან და მეოხებამან წმიდისა ღმრთისმშობელისამან, წმიდათა მოციქულთა და მღვდელთმოდღუართამან და ყოველთა წმიდათამან ყო განმარჯუებაჲ, და აღესრულა დაუკლებელად წმიდაჲ ესე წიგნი, რომელი უშუენიერეს არს ყოველთა წიგნთა, რამეთუ სავსე არს ყოვლითა მოძლუ-

რებიტა საღმრთოთა და ყოვლიტა სწავლიტა სულიერითა, და არა არს იგი კეთილი საქმე, რომელი ამას შინა არა იპოვების, რამეთუ ჭეშმარიტად სული წმიდად იყო მეტყუელ პირითა წმიდისა მის და ღმერთმემოსილისა იოვანე ოქროპირისადათა.

ხოლო ვინაჲთგან წმიდასა მას მამასა ჩუენსა იოვანე ოქროპირსა ესრეთ აქუნდა ჩუეულებად, რადთამცა წარმოთქუა თარგმანებად სახარებისად მყოარ ჟამ და მერმე აღსასრულსა ზედა სწავლასა წარმოიტყოდა, ამისთვის ძალი თითოეულისა სწავლისად აქა დაგვწერია, რადთა რომელსაცა ვინ ეძიებდეს, ადვილად პოოს, რამეთუ ესრეთ არს ბერძულთაცა წიგნთა შინა:

ა. სწავლად კრძალულებით სმენისათვის საღმრთოთა სიტყუათა.

ბ. გულსმოდგინედ წურთისათვის წერილთაჲსა.

გ. სიმდაბლისათვის.

დ. ვითარმედ უჭმს ქრისტეანესა საქმეთაცა კეთილთა მოგებად.

ე. ვითარმედ არა ჯერ-არს სხუათა სათნოებისა მინდობად, არამედ თავით თვისით მოლუანებად; და მოვახშეთათვის.

ვ. ვითარმედ კეთილ არს საღმრთოდ იგი გლოვად და ბოროტ არს სიცილი, და ფრიად მავნებელ არს ხედვად თეატრონთა და სახიობათად.

ზ. კრძალულებით ზიარებისათვის წმიდათა საიდუმლოთაჲსა და მონყალებისათვის და სივლტოლისათვის სახიობათაგან.

ჴ. ცხორებისათვის მონაზონთაჲსა.

თ. ვეცხლისმოყუარებისათვის.

[ი]. სინანულისათვის ცოდვათაჲსა და ლოცვისათვის.

[ია]. საუკუნოჲსა მის სასჯელისათვის.

[იბ]. ვითარმედ ქრისტეანემან უკუეთუ არა აჩუენოს მოქალაქობად სათნოდ, უმეტესად იტანჯოს.

[იგ]. რადთა არა პირსა მეტყუელთასა ვხედვიდეთ, არამედ სიტყუათა მათთა გულისწმა-ვჰყოფდეთ; და სასუფეველისათვის და სატანჯველთა მათთვის მერმეთა.

[იდ]. ვითარმედ ჯერ-არს მარადის ვსენებად ცოდვათა ჩუენთად და ვედრებად ღმრთისად, რადთა შეგვწნდოს; და საუკუნოჲსა მისთვის სასჯელისა.

[იე]. სათნოდ ღმრთისა მოქალაქობისათვის.

[ივ]. რადთა მოსწრაფე ვიყვნეთ დამარხვად მცნებათა ქრისტესთა.

[იზ]. ფიცისათვის.

[იჴ]. რადთა მსწრაფლ დავეგებვოდით და შეუნდობდეთ ურთიერთას ყოველსა ბრალსა.

[ით]. ძვრუწსენებლობისათვის და წესიერად დგომისათვის ეკლესიასა შინა.

კ. ვეცხლისმოყუარებისათვის.

კა. მონყალებისათვის.

კბ. რადთა სურვიელ ვიყვნეთ კეთილთა საქმეთა მიმართ და მოუნყინებელად ვევედრებოდით ღმერთსა პოვნად წყალობისა.

კგ. ვითარმედ უმძიმეს ჯოჯოხეთისა არს გამოვრდომად იგი სასუფევლისაგან, და ვითარმედ კეთილნი საქმენი უაღრესად ბრწყინვალე-ჰყოფენ კაცსა, ვიდრელა დიდება სოფლისაჲ.

კდ. ვითარმედ მოქმედი სათნოებისაჲ მარადის უშიშ არს, ხოლო ცოდვასა შინა მყოფსა ყოვლისაგანვე ეშინის.

კე. ვითარმედ ჯერ-არს მარადის მადლობაჲ ღმრთისაჲ.

კვ. ვითარმედ არა უჭმს მდგომარესა ვიდრე აღსასრულამდე მინდობაჲ თავისა თვისსაჲ, არცა რომელი დაეცეს, უჭმს სასონარკუეთილებაჲ.

კზ. ვითარმედ ცოდვასა შინა მყოფნი არარად განყოფილ არიან მკუდართაგან.

კწ. ვითარმედ კაცი უფლებული ცოდვისაგან არარადთ განყოფილ არს ეშმაკეულისაგან.

კთ. ვითარმედ სიმშკდით ჯერ-არს მხილებაჲ და განმართებაჲ ცოდვილთაჲ.

ლ. წმიდათა მოციქულთა და წმიდათა მონამეთათჳს.

ლა. ვითარმედ არა ჯერ-არს უზომოდ გლოვად მიცვალებულთათჳს, არამედ ლოცვად მათთჳს და ჟამისწირვად.

ლბ. ვითარმედ ანცა წესი მოციქულთაჲ უპყრიეს წინამძღუართა ეკლესიისათა, და სათნოებაჲ უაღრეს არს სასწაულთა.

ლგ. მოთმინებისათჳს განსაცდელთაჲსა და სახე იობისაგან.

ლდ. ვითარმედ ჯეროვნად განგებულ არს ხრწნილებაჲ ესე გუამთა ჩუენთა, რამეთუ უკუეთუმცა ესე არა ესრეთ იყო, მრავალიმცა უჯერობაჲ იქმნა სოფელსა შინა.

ლე. მონყალებისათჳს.

ლვ. სიმშკდისათჳს, და რადთა მოსწრაფე ვიყვნეთ ძლევად ვნებათა.

ლზ. რადთა გუეშინოდის საუკუნოდსა სასჯელისაგან.

ლწ. ვითარმედ უღელი სიმართლისაჲ სუბუქ არს და მცირე, ხოლო ცოდვისაჲ – მძიმე და ბოროტ.

ლთ. ვითარმედ ესე არს ჭეშმარიტი დღესასწაულობაჲ: განშორება ბოროტთაგან და ქმნაჲ სათნოებისაჲ.

მ. შურისათჳს.

მა. წსენებისათჳს ცოდვათა ჩუენთაჲსა და სინანულისათჳს.

მბ. რადთა ვილუანოთ არა ვნებად, არცა ძკრის-ზრახვად მოყუასთა, არამედ თავთა თვისთა განვიკითხვიდეთ.

მგ. შიშისათჳს საუკუნეთა სატანჯველთაჲსა.

მდ. რადთა მოსწრაფე ვიყვნეთ ყოველთა სათნოებათა მოგებად და სივლტოლად შუებისაგან.

მე. ვითარმედ ქველისსაქმე და ჭირვეულთა წყალობაჲ ქრისტესა მი-
ნწევს.

მვ. ვითარმედ სათნოებაჲ უაღრეს არს ყოვლისა, რამეთუ უმეტეს მის-
გან განბრწყინდეს წმიდანი.

მზ. გულისწმის-ყოფისათჳს წერილთაჲსა და სათნოებათათჳს.

მწ. პატიოსნისა მის თავისათჳს ნათლისმცემელისა; და რაჲთა ვივ-
ლტოდით მემღერთაგან და მსახიობელთა.

მთ. რაჲთა სულიერნი საქმენი გუაქუნდენ შინაგანად და ჳორციელნი
– გარენარად.

ნ. წმიდათა საიდუმლოთათჳს და მონყალებისათჳს.

ნა. თუ ვითარ შეიგინების სული ანუ ვითარ განწმდების; და ვითარმედ
დიდისა სასყიდლისა მომატყუებელ გუექმნებიან მაჭირვებელნი ჩუენნი.

ნბ. მონყალებისათჳს.

ნგ. ვითარმედ არა ჯერ-არს შიში შეცვალებისათჳს საქმეთა ამის ცხო-
რებისაჲთა, არამედ ესე ხოლო შეკრძალვაჲ, რაჲთა სათნოებაჲ შეუცვალე-
ბელად გუაქუნდეს.

ნდ. რაჲთა ვიქადოდით ჯუარ-ცუმისათჳს ქრისტესისა და საცოდ ჩუენ-
და გუაქუნდეს ჯუარი წმიდაჲ მისი; და სახიერებისათჳს უფლისა.

ნე. ქებაჲ მონაზონთაჲ, რომელნი მარადის გლოასა შინა არიან და ჳსე-
ნებასა საუკუნოჲსა სასჯელისასა.

ნვ. მეორედ მოსლვისათჳს და ვახშისათჳს.

ნზ. მარხვისა და ლოცვისათჳს.

ნწ. ამპარტავენებისათჳს.

ნთ. ვითარმედ ჯერ-არს ფრიადი მოლუაწებაჲ ცხორებისათჳს ძმათაჲსა.

ი. სიყუარულისათჳს ჭემმარიტისა.

ია. ძკრის-ჳსენებისათჳს.

იბ. უმანკობისათჳს და ძკრუჳსენებლობისათჳს.

იგ. ვეცხლისმოყუარებისათჳს.

იდ. ვითარმედ ჯერ-არს ჩუენდა ყოველთავე სათნოებათა მოგებაჲ.

იე. სიმდაბლისათჳს და ამპარტავენებისა.

ივ. საღმრთოჲსა მოქალაქობისათჳს.

იზ. სინანულისათჳს.

იწ. ცხორებისათჳს მონაზონთაჲსა, ვითარმედ პატიოსან არს და უმ-
ჯობეს სოფლიოჲსა მის წარმავალისა.

ით. მერმისა მისთჳს სასჯელისა; და რაჲთა მოვიგოთ ზრუნვაჲ სულთა
ჩუენთაჲ.

ო. ცხორებისათჳს მონაზონთაჲსა და მათისა მის მწედრობისათჳს.

ოა. ზუაობისა და მაჩუენებლობისათჳს.

ობ. სიმდაბლისათჳს და ცხორებისათჳს მონაზონთაჲსა.

ოგ. ბრალობაჲ მათი, რომელნი ამკობენ გუამთა მათთა და სულსა

უგულეებელს-ჰყოფენ; და რაფთა არა განვიცდიდეთ ქმნულკეთილობასა პირისასა.

ოდ. რაფთა ვისწრაფოთ აქავე კურნებად ნყლულებასა სულთა ჩუენ-თასა.

ოე. მათდა მიმართ, რომელნი იტყვან, თუ შობასა კაცისასა ანუ ვარ-სკულავთა ქცევასა შეუდგან საქმენი სოფლისანი.

ოვ. დღისა მისთვის საშინელისა; და ვითარმედ მრავალნი მცირედისა და უნდოჲსა შრომისათვის დააკლდებიან კეთილთა მათ საუკუნეთა.

ოზ. მონყალებისათვის და ძმათმოყუარებისა.

ოჴ. სიყუარულისათვის და სიმშკდისა.

ოთ. საშინელისა მისთვის სასჯელისა.

პ. ვეცხლისმოყუარებისათვის და ძკრის-ვსენებისა.

პა. ძკრუვსენებლობისათვის.

პბ. ზიარებისათვის წმიდათა საიდუმლოთაჲსა.

პგ. ანგაჰრებისათვის.

პდ. ძკრუვსენებლობისათვის.

პე. რაფთა ვჰბაძვიდეთ სიმშკდესა და ძკრუვსენებლობასა ქრისტესსა, რომელმან ყოველივე დუმილით თავს-იდვა.

პვ. რაფთა არა უგულეებელს-ვჰყოფდეთ მცირედთა ცოდვათა, რამეთუ მარადის ემმაკი მცირეთაგან იწყებს ბრძოლად ჩუენდა და ესრეთ დიდთა ცოდვათა შთაგუაგდებს.

პზ. რაფთა განვეშორნეთ ყოვლისავე ბოროტისაგან და ვიქმოდეთ კე-თილსა.

პჴ. მონყალებისათვის.

პთ. მადლობისათვის ღმრთისა და სიყუარულისათვის მისისა.

ჟ. სინანულისათვის და კეთილად მოქალაქობისა და უპოვარებისა.

დიდებაჲ მამასა და ძესა და წმიდასა სულსა ან და მარადის და უკუნი-თი უკუნისამდე, ამენ.

ან გვედრებით ყოველთა, რომელთა მიინიოს ესე წიგნი, რომელთაჲსა აღსწეროთ და რომელნიჲსა იკითხვიდეთ და რომელნიჲსა ისმენდეთ, ვსენებულმჲს ვართ ღოოჯვათა შინა თქუენთა გლახაკი ესე იოვანე შვილი-სა ჩემისა ეფთჳმეს თანა, რაფთა ღოოჯვითა თქუენითა შეგვწყალნეს ჩუენ უფალმან, რამეთუ ჯერმჩინებელი ნყალობისაჲ არს, რაფთა თქუენსა სასყი-დელი მიიღოთ ღმრთისაგან ვსენებისათვის ჩუენისა. ჰჴ, გვედრებით, ღოო-ჯვითა მოგვკსენენით.

ქრისტე, აკურთხე და გაუსყენე სულსა მამისა იოვანესსა და აკურთხე მამაჲ ჩუენი ეფთჳმე, შეიფგომად ღმრთისა ამათ სულთა რხორებისა მომრე-მელნი ქართველთა ნათესავსა, და გარდაივადე შრომისა მათისათვის.